

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра міжнародних відносин та регіональних студій

КЛИМКО СВІТЛАНА ВАДИМІВНА

**СУЧАСНІ ПОРТУГАЛЬСЬКО-ІСПАНСЬКІ МІЖДЕРЖАВНІ
ВІДНОСИНИ**

Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

РОМАНЮК НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

кандидат географічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 9 засідання

кафедри міжнародних відносин

і регіональних студій

від 11 квітня 2025 р.

завідувач кафедри

_____ проф. Коцан Н.Н.

Луцьк 2025

АНОТАЦІЯ

Климко С.В. Сучасні португальсько-іспанські міждержавні відносини.

Рукопис. Випускна робота бакалавра за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, ОПП Міжнародні відносини. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 56 с. укр. мова.

У процесі написання бакалаврської роботи розкрито теоретико-методичні основи дослідження міждержавних відносин. Узагальнено суть поняття «міждержавні відносини» та окреслено основні підходи до його тлумачення в сучасній науковій літературі. Особливу увагу приділено методам дослідження, що застосовуються для аналізу взаємодії між державами.

В роботі окреслено основні фактори, що впливають на розвиток португальсько-іспанських відносин, серед яких історичні зв'язки, економічна взаємозалежність, спільне членство в міжнародних організаціях (ЄС, НАТО, ООН), а також ефективна нормативно-правова база співробітництва.

Особлива увага приділена аналізу сучасного стану португальсько-іспанських відносин. Висвітлено основні аспекти політичного діалогу, торговельно-економічної співпраці та культурного обміну країн. Виокремлено ключові проблеми, які перешкоджають подальшій інтеграції, а також окреслено перспективи розвитку двосторонніх відносин у контексті спільних геополітичних інтересів.

У роботі розкрито актуальні проблеми співпраці, зокрема екологічні питання, енергетичну безпеку та виклики міграційної політики. Показано, що попри окремі розбіжності, Португалія та Іспанія демонструють високий рівень конструктивного діалогу та спільної участі у вирішенні регіональних і глобальних викликів. Перспективними напрямками для подальшого поглиблення співпраці є інновації, цифровізація, оборона та екологія. Загалом ці відносини є стабільними, взаємовигідними та мають значний потенціал для подальшого розвитку.

Зроблено висновок, що португальсько-іспанські міждержавні відносини є прикладом ефективної двосторонньої співпраці в рамках Європейського Союзу, яка охоплює політичну, економічну, культурну та безпекову сфери. Формування цих відносин базується на спільній історії, культурних зв'язках і спільних європейських цінностях. Активно розвивається економічна взаємодія між країнами, зокрема у сферах торгівлі, енергетики, транспорту, науки та туризму. Культурна співпраця, освітні програми та науковий обмін сприяють поглибленню взаєморозуміння між суспільствами.

Рис. – 3, табл. – 3, бібліогр. – 58.

Ключові слова: Португалія, Іспанія, міждержавні відносини, політичний діалог, економічне співробітництво, культурний обмін.

ABSTRACT

Klymko S.V. Modern Portuguese-Spanish Interstate Relations.

Manuscript. Bachelor's thesis in the specialty 291 International Relations, Public Communications and Regional Studies, OPP International Relations. Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2024. 56 p. Ukrainian. language.

In the process of writing the bachelor's thesis, the theoretical and methodological foundations of the study of interstate relations are revealed. The essence of the concept of "interstate relations" is generalized and the main approaches to its interpretation in modern scientific literature are outlined. Special attention is paid to the research methods used to analyze interaction between states. The paper outlines the main factors influencing the development of Portuguese-Spanish relations, including historical ties, economic interdependence, joint membership in international organizations (EU, NATO, UN), as well as an effective regulatory framework for cooperation.

Particular attention is paid to the analysis of the current state of Portuguese-Spanish relations. The main aspects of political dialogue, trade and economic cooperation and cultural exchange between the countries are highlighted. Key problems that hinder further integration are identified, and the prospects for the development of bilateral relations in the context of common geopolitical interests are outlined.

The paper reveals current problems of cooperation, in particular environmental issues, energy security and migration policy challenges. It is shown that despite some differences, Portugal and Spain demonstrate a high level of constructive dialogue and joint participation in solving regional and global challenges. Promising areas for further deepening cooperation are innovation, digitalization, defense and ecology. In general, these relations are stable, mutually beneficial and have significant potential for further development.

It is concluded that Portuguese-Spanish interstate relations are an example of effective bilateral cooperation within the framework of the European Union, which covers the political, economic, cultural and security spheres. The formation of these relations is based on a common history, cultural ties and common European values. Economic interaction between the countries is actively developing, in particular in the areas of trade, energy, transport, science and tourism. Cultural cooperation, educational programs and scientific exchange contribute to the deepening of mutual understanding between societies.

Fig. – 3, table – 3, bibliography – 58.

Keywords: Portugal, Spain, interstate relations, political dialogue, economic cooperation, cultural exchange.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН.....	7
1.1. Суть поняття «міждержавні відносини».....	7
1.2. Стан дослідження проблеми в сучасній науковій літературі.....	13
1.3. Методи дослідження міждержавних відносин.....	16
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПОРТУГАЛЬСЬКО-ІСПАНСЬКІ ВІДНОСИНИ.....	20
2.1. Історичні фактори.....	20
2.2. Економічні фактори.....	22
2.3. Нормативно-правова база співробітництва.....	24
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПОРТУГАЛЬСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	29
3.1. Політичний діалог між державами.....	29
3.2. Торговельно-економічні відносини.....	35
3.3. Співробітництво між державами в культурній сфері.....	40
3.4. Проблеми і перспективи співпраці між Португалією та Іспанією.....	44
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Актуальність дослідження. Іспанія та Португалія є стратегічно важливими партнерами в межах європейської інтеграції, які спільно забезпечують енергетичну безпеку, сприяють інноваціям і розвитку транскордонної співпраці. Їхня активна участь у реалізації європейської політики безпеки та оборони набуває особливого значення на тлі сучасних викликів – війни в Україні, загроз тероризму та міграційних криз. Історичний і культурний зв'язок між країнами створює унікальні умови для дослідження моделей ефективної міждержавної взаємодії.

Португальсько-іспанські відносини становлять важливий елемент стабільності Піренейського півострова та мають стратегічне значення для Європи. Їхня співпраця у сфері енергетики, інфраструктури й транскордонного управління, а також участь у міжнародних організаціях, таких як НАТО та ООН, посилює їхній внесок у глобальну безпеку й багатосторонню дипломатію. Вивчення цих відносин дозволяє краще зрозуміти шляхи розвитку міждержавної співпраці в умовах динамічних глобальних змін.

Об'єктом дослідження є португальсько-іспанські відносини в умовах становлення сучасної системи міжнародних відносин.

Предметом дослідження є особливості співробітництва Португалії та Іспанії в політичній, економічній та культурній сферах, а також проблеми і перспективи співпраці.

Мета бакалаврської роботи полягає у дослідженні факторів і особливостей процесу становлення і розвитку відносин між Португалією та Іспанією у різних сферах суспільного життя.

Зазначена мета дослідження передбачає вирішення наступних **завдань**:

1) узагальнити теоретичні основи дослідження міждержавних відносин;

- 2) проаналізувати вплив факторів на становлення та розвиток португальсько-іспанського співробітництва;
- 3) дати оцінку стану політичного співробітництва між державами на сучасному етапі;
- 4) розкрити особливості сучасних португальсько-іспанських торговельно-економічних відносин;
- 5) охарактеризувати відносини Португалії та Іспанії в культурній сфері;
- 6) виокремити проблеми і перспективи португальсько-іспанських відносин.

Методи дослідження. В якості основних методів дослідження були обрані: структурно-функціональний, історичний, статистичний, графічний, політико-описовий, метод вивчення документів; івент-аналіз. Вищезазначені методи дозволили провести комплексне дослідження співробітництва між Португалією та Іспанією у різних сферах суспільного життя.

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі ЗВО, або під час дослідження подібної теми.

Апробація. Основні висновки роботи апробовані на IV Всеукраїнському науково-практичному форумі РЕПІТ (м. Луцьк, 15.05.2025 р.)

Структура роботи. Головні завдання роботи зумовили її структуру. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Вона викладена на 56 сторінках друкованого тексту, ілюстрована рисунками і таблицями. До переліку використаної літератури входить 58 джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

1.1. Суть поняття «міждержавні відносини»

Міждержавні відносини – це комплекс політичних, економічних, соціальних, культурних та інших взаємодій, які виникають між суверенними державами з метою реалізації їхніх національних інтересів, забезпечення стабільності та розвитку на міжнародній арені. Ці відносини є складною системою взаємозалежностей, що формується на основі принципів міжнародного права, взаємної поваги до суверенітету, рівності та мирного співіснування [18; 19; 20; 21; 24; 28].

Держава посідає ключове місце серед суб'єктів міжнародних відносин, оскільки виступає від імені всього суспільства на міжнародній арені та має легітимні повноваження здійснювати зовнішню політику. Саме міждержавні відносини є основною складовою міжнародних відносин, адже вони відображають політичні, економічні й безпекові зв'язки між державами. Потужність кожної держави, що визначається її економічними, військовими, науковими й соціальними ресурсами, впливає на її роль у міжнародній системі [9]. Існують різні наукові підходи до трактування поняття «міжнародні відносини», але у всіх підходах основним суб'єктом взаємодії виступає держава (Табл. 1.1).

Основою міждержавних відносин виступають дипломатичні контакти, які забезпечують офіційне спілкування та взаємодію між урядами суверенних держав. Дипломатія здійснюється через низку інституцій та інструментів, головними серед яких є посольства, консульства та спеціальні місії [3].

Посольства є головними представницькими органами держави за кордоном і виконують функції підтримки політичного діалогу, представлення

інтересів країни, захисту її громадян, а також сприяння економічному, культурному та науковому співробітництву. Посол як керівник посольства є офіційним представником глави держави і має повноваження вести переговори, підписувати угоди та підтримувати контакти з владою країни перебування [14].

Таблиця 1.1.

Наукові підходи до трактування поняття «міжнародні відносини»*

Підхід	Представники	Зміст
Традиціоналістський	Г.Моргентау, К.Томсон, У.Фокс, А.Вольферс, Р.Арон, С.Хоффман	Міжнародні відносини розглядаються через призму неминучого суперництва, обумовленого природною схильністю політичних суб'єктів до застосування насильства та прагненням до влади.
Англосаксонський	Д. Сінгер, Д. Істон	Зосереджується на емпіричних дослідженнях поведінки держав та інших акторів міжнародних відносин. Він відмовляється від нормативних оцінок і прагне пояснити закономірності міжнародної взаємодії через кількісні методи, моделювання та статистичний аналіз.
Неомарксистський	П.Сузі, І.Валлерстайн	Базується на критичному аналізі глобальної економічної нерівності, експлуатації та структурної залежності між країнами.

*Складено автором за: [22; 27].

Консульства, на відміну від посольств, зосереджені на практичних аспектах взаємодії, таких як видача віз, реєстрація громадян, надання правової допомоги або сприяння розвитку торгівлі. Вони зазвичай працюють у великих містах країни перебування і орієнтовані на вирішення питань, які виникають у повсякденному житті громадян [14]. Спеціальні місії можуть створюватися для виконання конкретних завдань, наприклад, для участі в міжнародних переговорах, урегулювання конфліктів або організації гуманітарної допомоги. Такі місії є тимчасовими і мають чітко окреслені цілі.

Особливу роль у сучасній системі міждержавних відносин відіграють міжнародні організації, які сприяють багатосторонній дипломатії. Організація Об'єднаних Націй (ООН), наприклад, створює платформу для вирішення

глобальних проблем, таких як підтримання миру, боротьба з бідністю чи забезпечення прав людини. Європейський Союз (ЄС) є прикладом регіональної організації, яка координує політичну, економічну та соціальну інтеграцію між своїми членами. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) зосереджена на моніторингу конфліктів, захисті прав людини та зміцненні демократичних інститутів [12].

Дипломатичні контакти та діяльність міжнародних організацій є ключовими механізмами у підтриманні стабільності, налагодженні співпраці та розв'язанні конфліктів у сучасній системі міжнародних відносин. Вони забезпечують канали для діалогу, укладання взаємовигідних угод та колективного вирішення глобальних викликів [5].

Характер міждержавних відносин може змінюватися від кооперативного до конфронтаційного, залежно від рівня взаємної довіри, спільності інтересів і стратегічних цілей, які переслідують держави. Кооперативні міждержавні відносини характеризуються об'єднанням зусиль задля досягнення спільних цілей. Вони базуються на принципах взаємної вигоди, довготривалого партнерства та готовності до компромісів. Яскраві приклади таких відносин включають спільні дії щодо зміни клімату, підтримання міжнародної безпеки, протидію тероризму, розвиток світової економіки.

Наприклад, укладення Паризької кліматичної угоди у 2015 р. об'єднало більшість держав у зусиллях зі зменшення викидів парникових газів. Цей приклад демонструє прагнення країн забезпечити екологічну стабільність на глобальному рівні; участь у миротворчих операціях під егідою ООН чи співпраця в рамках НАТО сприяють запобіганню збройним конфліктам і протидії загрозам міжнародного масштабу; формування міжнародних коаліцій для боротьби з терористичними угрупованнями, такими як ІДІЛ, є прикладом об'єднання ресурсів для вирішення глобальних загроз; угоди в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) та регіональних економічних об'єднань, як-от ЄС чи АСЕАН, сприяють стимулюванню міжнародної торгівлі, залученню інвестицій і поширенню інновацій [16].

Конфронтація між державами виникає за умов протиріч у національних інтересах, ідеологічних позиціях чи боротьби за стратегічний вплив. Вона може проявлятися у формі дипломатичної напруги, економічних санкцій або навіть військових дій. Основними чинниками конфронтаційних відносин є розбіжності в інтересах, ідеологічні протиріччя, боротьба за геополітичний вплив, ескалація регіональних конфліктів.

Розбіжності в інтересах можуть проявлятися, наприклад, як суперечки через доступ до природних ресурсів. Наприклад, конфлікти щодо видобутку енергоресурсів у Південно-Китайському морі, стають причиною напруження між державами. Ідеологічні протиріччя можуть проявлятися як конфронтація між капіталістичними та соціалістичними блоками під час Холодної війни.

Боротьба за геополітичний вплив може проявлятися як протистояння провідних світових держав, таких як США, Китай чи Росія, яке часто виражається через економічні санкції, інформаційні війни чи демонстрацію військової сили. Прикладами ескалації регіональних конфліктів є, наприклад, територіальні суперечки між Індією та Пакистаном через Кашмір, які неодноразово призводили до збройних зіткнень.

Характер міждержавних відносин значною мірою визначається історичними факторами, політичними цілями, внутрішніми процесами в державі та глобальними викликами. Кооперативна взаємодія сприяє стабільності, розвитку та вирішенню глобальних проблем, тоді як конфронтаційні відносини становлять серйозну загрозу для міжнародного миру та безпеки [18].

Міждержавне співробітництво здійснюється через зовнішні зв'язки держав-учасниць, які охоплюють обмін між країнами матеріальними благами, енергією, послугами та інформацією в умовах міжнародного поділу праці, а також взаємодію політичних інституцій з метою спільного вирішення глобальних викликів та розвитку міжособистісних контактів між громадянами.

У сучасних умовах глобалізації міждержавні відносини зазнають суттєвих трансформацій, зумовлених посиленням економічної взаємозалежності, стрімким розвитком технологій та зростанням інформаційної відкритості [18]. Ці зміни формують багаторівневий характер взаємодії, де поряд із державами ключову роль відіграють недержавні актори, такі як транснаціональні корпорації, міжнародні громадські організації та навіть окремі індивіди.

Зміцнення економічних зв'язків між державами проявляється у розширенні глобальних ланцюгів постачання, інтеграції фінансових ринків та зростанні обсягів міжнародної торгівлі. Це створює умови для співпраці, але водночас підвищує вразливість економік до зовнішніх криз. Наприклад, економічні санкції, введені проти однієї держави, можуть мати негативні наслідки для її торговельних партнерів. Тому держави змушені розробляти механізми для запобігання глобальним економічним ризикам [23].

Швидкий розвиток технологій, зокрема у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, сприяє миттєвій передачі даних та посиленню міжнародної комунікації. Цифрові платформи дозволяють країнам ефективніше координувати дії, однак вони також створюють нові виклики, пов'язані з кіберзагрозами, інформаційними війнами та захистом персональних даних.

Інформаційна глобалізація забезпечує доступ до великого обсягу даних про політичні, економічні та соціальні процеси у різних країнах. Це сприяє прозорості міждержавних відносин, але також може використовуватися для дезінформації та впливу на громадську думку. Наприклад, кампанії у соціальних мережах здатні формувати уявлення про іноземні держави та впливати на їхні міжнародні відносини.

У сучасному світі міжнародна взаємодія вже не обмежується урядовими структурами. Транснаціональні корпорації, такі як Google, Amazon чи Tesla, мають потужний вплив на глобальні процеси, зокрема в економічній, екологічній та технологічній сферах. Міжнародні громадські організації, як-от

Amnesty International чи Червоний Хрест, відіграють важливу роль у захисті прав людини, гуманітарній допомозі та вирішенні екологічних проблем.

Зміни в характері міждержавних відносин вимагають розробки нових підходів до управління міжнародними процесами. До таких підходів належать [26]:

- створення глобальних платформ для координації дій у сферах торгівлі, екології та безпеки;
- впровадження стандартів кібербезпеки для захисту критичної інфраструктури;
- розробка інструментів для регулювання діяльності транснаціональних корпорацій;
- посилення співпраці у боротьбі з дезінформацією та інформаційними загрозами.

У контексті глобалізації міждержавні відносини перетворюються на складну мережу взаємодій, що охоплює як традиційних акторів, так і нових учасників міжнародного життя. Це створює як нові можливості для співпраці, так і виклики, які потребують спільних зусиль для їх вирішення.

Отже, міждержавні відносини — це багатовимірна система взаємодії суверенних держав, що формується на засадах міжнародного права, взаємоповаги та рівноправності. Характер цих відносин коливається від кооперації до конфронтації залежно від збігу або протилежності національних інтересів, історичних передумов і стратегічних цілей держав. Глобалізація, технологічний прогрес і зростання впливу недержавних акторів перетворюють традиційну міждержавну взаємодію на складну мережу багаторівневих зв'язків, що водночас розширює можливості партнерства та породжує нові загрози.

1.2. Стан дослідження проблеми в сучасній науковій літературі

Дослідження португальсько-іспанських відносин привертають значну увагу в сучасній науковій літературі завдяки багатовіковій історії співіснування цих держав, їхньому географічному розташуванню на Піренейському півострові та спільним політичним і соціальним викликам. Науковий інтерес до цієї тематики охоплює широкий спектр питань, включаючи історичний, політичний, економічний, культурний і стратегічний виміри.

Фелікс Артеага у своїй роботі «España y Portugal: oportunidades para la cooperación» [40] аналізує сучасний потенціал двосторонньої співпраці, зокрема у військовій сфері, економіці, енергетиці та боротьбі зі спільними загрозами. Дослідник наголошує на важливості спільного реагування двох країн на регіональні виклики, такі як нестабільність у Північній Африці чи загрози тероризму.

Артеага підкреслює, що геополітичне розташування Іспанії та Португалії робить їх природними союзниками у питаннях безпеки, що вимагає посилення співпраці в межах НАТО та Європейського Союзу. Військова взаємодія між країнами може включати спільні навчання, обмін інформацією та розширення оборонних ініціатив. В економічній сфері особливий акцент зроблено на інтеграції ринків, спільних інфраструктурних проєктах та розвитку торгівлі.

Окремо дослідник аналізує енергетичний аспект співпраці, зокрема можливість створення єдиного енергетичного ринку на Піренейському півострові, що сприятиме зниженню залежності від зовнішніх постачальників. Крім того, він розглядає спільні зусилля щодо зміцнення кібербезпеки та реагування на нові гібридні загрози.

Отже, робота Артеаги розкриває стратегічне значення іспано-португальської співпраці, акцентуючи увагу на її ключових напрямках та потенційних перспективах у світлі сучасних викликів.

Валентін Каберо Дієгес [39] розглядає географічні аспекти взаємодії між двома країнами, наголошуючи на ролі спільного кордону в економічному, культурному та соціальному розвитку. Дослідження виділяє тенденції трансформації периферійних регіонів у нові центри співпраці. Автор звертає увагу на історичні особливості прикордонних територій, які довгий час розглядалися як периферійні, проте останніми десятиліттями почали відігравати дедалі активнішу роль у процесах інтеграції та розвитку.

Дослідження показує, що економічна взаємодія в прикордонних регіонах сприяє формуванню нових центрів зростання завдяки розвитку спільних транспортних та енергетичних інфраструктур, створенню транскордонних кластерів підприємств та активізації торгівлі. Каберо Дієгес також аналізує вплив європейської регіональної політики на стимулювання міжрегіональної кооперації, що виявляється у фінансуванні інфраструктурних проєктів, програм транскордонного співробітництва та ініціатив з розвитку туризму.

Окрему увагу автор приділяє культурній інтеграції, відзначаючи зростання контактів між населенням обох країн, розвиток двомовної освіти у прикордонних районах та посилення взаємодії між місцевими громадами. Він також зазначає, що соціальні зв'язки між Іспанією та Португалією зміцнюються через міграційні процеси, зростаючу мобільність населення та спільні культурні ініціативи.

Таким чином, Каберо Дієгес розглядає португальсько-іспанський кордон не як бар'єр, а як простір можливостей для поглиблення співпраці, що сприяє загальному розвитку обох держав та їх регіональній інтеграції в межах Європейського Союзу.

Карлуш Кошта Невеш вивчає дипломатичні відносини між Португалією та Іспанією в другій половині XX століття. У статті «Las relaciones político-diplomáticas entre Portugal y España en la segunda mitad del siglo XX» [36] він аналізує етапи нормалізації двосторонніх відносин після диктатури Салазара в Португалії та франкістського режиму в Іспанії. Автор підкреслює важливість

інтеграції обох країн до Європейського Союзу як вирішального фактора у розвитку їхніх взаємин.

Автор розглядає основні етапи політичного зближення між двома країнами, яке відбувалося на тлі демократичних трансформацій: Революція гвоздик у Португалії (1974) та поступовий перехід Іспанії до демократії після смерті Франко (1975). Він наголошує, що ці події стали ключовими для формування нового формату португальсько-іспанської дипломатії, який базувався на принципах взаємної поваги, співробітництва та прагнення до європейської інтеграції.

Окрему увагу Невеш приділяє спільному курсу Португалії та Іспанії на вступ до Європейського Союзу, який став вирішальним фактором у зміцненні двосторонніх відносин. У цьому контексті дослідник аналізує роль спільних європейських ініціатив, таких як узгодження зовнішньополітичних стратегій, спільна участь у програмах регіонального розвитку та координація в питаннях безпеки.

Крім того, у своїй роботі автор розглядає виклики, які виникали на шляху до гармонізації відносин, зокрема історичні суперечності, питання прикордонної взаємодії та економічні дисбаланси. Однак він підкреслює, що в довгостроковій перспективі інтеграція до ЄС дозволила Португалії та Іспанії подолати більшість розбіжностей і створити міцний фундамент для подальшого партнерства.

Таким чином, Невеш висвітлює процес нормалізації та розвитку політико-дипломатичних відносин між Іспанією та Португалією як частину ширших демократичних і євроінтеграційних змін, що визначили вектор їхньої зовнішньої політики в другій половині XX століття.

Інес Мартін-де-Сантос [38] розкриває складнощі історичного та культурного співіснування двох країн. Авторка звертає увагу на відмінності в політичних моделях обох держав, що виникли через різні шляхи переходу до демократії.

Дослідники з Real Instituto Elcano [38] також відзначають, що сучасні іспано-португальські відносини характеризуються високим рівнем взаємодії, що охоплює сфери науки, інновацій, туризму, енергетики та транскордонної співпраці. Це підтверджується численними звітами й аналізами, опублікованими на платформі інституту.

Отже, проблематика португальсько-іспанських відносин є об'єктом активних наукових досліджень. Сучасні дослідники розглядають окремі аспекти двосторонньої співпраці між Португалією та Іспанією, водночас багато аспектів залишаються дискусійними, що свідчить про необхідність подальших досліджень цієї теми.

1.3. Методи дослідження міждержавних відносин

Дослідження міждержавних відносин є важливим аспектом міжнародних студій, що спрямовані на аналіз взаємодії між державами та іншими суб'єктами міжнародних відносин. Цей аналіз здійснюється за допомогою різноманітних методів, які дозволяють виявляти закономірності, розкривати причини конфліктів чи співпраці та прогнозувати подальший розвиток подій. Основні методи дослідження міждержавних відносин включають історичний, структурно-функціональний, статистичний, графічний, порівняльний, метод вивчення документів, івент-аналіз [1; 4; 7; 12; 15; 16; 17; 18; 19; 20].

Історичний метод передбачає вивчення та аналіз подій, процесів та явищ у їхньому розвитку з урахуванням конкретного історичного контексту. Цей метод дозволяє простежити, як і чому відбувалися зміни в суспільстві, політиці, культурі тощо. Історичний метод базується на аналізі подій минулого, які вплинули на формування сучасної системи міжнародних відносин. Використання цього методу дозволяє досліджувати витоки міждержавних відносин, конфліктів, еволюцію дипломатичних практик та зміну балансу сил у світі.

Історичний метод дає змогу простежити еволюцію відносин між Португалією та Іспанією, починаючи від колоніальної доби до сучасності. Він дозволяє виявити причини та наслідки ключових подій, таких як Війна за незалежність Португалії чи співпраця у рамках ЄС. Метод допомагає порівняти розвиток міждержавних відносин Португалії та Іспанії у різні історичні періоди, виявляючи закономірності та унікальні риси.

Суть структурно-функціонального методу полягає у вивченні суспільних, політичних, економічних явищ, інституцій або процесів як частин єдиної системи, де кожна частина (структура) виконує певну функцію, що забезпечує стійкість, розвиток і рівновагу всієї системи. Структурно-функціональний метод використовується для аналізу структури португальсько-іспанських відносин, визначення ключових елементів, таких як політична, економічна та культурна співпраця, і вивчення функцій кожного елемента у забезпеченні стабільності та взаємовигідності.

Цей метод дає змогу дослідити португальсько-іспанські міждержавні відносини як складну систему, що складається з окремих елементів – політичної, економічної, культурної та безпекової співпраці. Метод допоміг проаналізувати як ці елементи впливають на загальну ефективність співпраці та сприяють зміцненню двостороннього партнерства.

Метод періодизації важливий для визначення ключових етапів у розвитку відносин. Метод періодизації дає змогу розділити розвиток відносин між Португалією та Іспанією на окремі етапи, що допомагає краще зрозуміти як ці відносини змінювалися з часом. Завдяки цьому методу можна простежити головні зміни у політичному діалозі, зовнішній політиці а також зрозуміти, як події чи обставини впливали на розвиток двосторонніх зв'язків.

Політико-описовий метод – це метод дослідження, який зосереджується на фактологічному описі політичних явищ, інституцій, процесів та подій без глибокого аналізу їх причин або функцій. Його мета — дати повну, систематизовану та об'єктивну картину політичної реальності. Він необхідний на початковому етапі дослідження — коли треба зібрати і впорядкувати

інформацію перед тим, як аналізувати. Політико-описовий метод використовується для опису сучасних політичних ініціатив, договорів і програм співпраці між Португалією та Іспанією, наприклад, у сфері екології чи інфраструктури.

Івент-аналіз – це метод дослідження, який зосереджується на вивченні конкретних подій (івентів), що мають значний вплив на політичні, економічні або міжнародні процеси. Цей метод широко застосовується в міжнародних відносинах, конфліктології, політичній науці та журналістиці, оскільки дозволяє детально розглядати дії суб'єктів (держав, лідерів, організацій) у конкретних ситуаціях. Івент-аналіз допомагає досліджувати вплив окремих подій, таких як підписання угод або спільні культурні проекти, на динаміку двосторонніх відносин[13]. Завдяки методу було досліджено, як конкретні події такі як – підписання угод, зустрічі на найвищому рівні, організація спільних культурних ініціатив – вплинули на співпрацю між Португалією та Іспанією .

Метод вивчення документів – це науковий метод дослідження, який полягає в аналізі письмових, друкованих, електронних або інших офіційних джерел інформації, з метою отримання достовірних даних про події, процеси, явища чи позиції суб'єктів. Цей метод передбачає систематичне вивчення документів, які мають інформаційну, правову або історичну цінність. У випадку дослідження португальсько-іспанських міждержавних відносин він дозволяє глибоко дослідити політичні, економічні та історичні аспекти співпраці, опираючись на реальні тексти, а не лише на інтерпретації. В роботі було проаналізовано договори та угоди, які визначають особливості відносин між державами.

Статистичний метод — це метод наукового дослідження, який полягає у збиранні, обробці, аналізі та узагальненні кількісних даних про певні явища чи процеси з метою виявлення закономірностей, тенденцій та взаємозв'язків. Статистичний метод використовується для аналізу кількісних показників,

таких як обсяги двосторонньої торгівлі, кількість інвестицій між країнами тощо.

За допомогою цього методу досліджено динаміку двосторонньої торгівлі, обсяги взаємних інвестицій між Португалією та Іспанією, а також інші економічні показники, що відображають рівень взаємозв'язку між державами. Статистичний метод у дослідженні португальсько-іспанських відносин дозволяє перевести якісні спостереження в кількісну форму, що допомагає зробити висновки точнішими, обґрунтованішими і придатними для порівняльного аналізу.

Графічний метод — це спосіб подання інформації у вигляді візуальних зображень, таких як графіки, діаграми, таблиці, карти, схеми тощо. Він використовується для наочного уявлення числових, логічних або структурних даних, щоб полегшити їх розуміння, порівняння та аналіз. Графічний метод можна ефективно використати для дослідження торговельно-економічних відносин між Португалією та Іспанією, адже він допомагає візуалізувати ключові економічні показники і побачити динаміку торговельно-економічних відносин. Використання графічних методів візуалізації дозволило краще зрозуміти особливості португальсько-іспанських відносин в різних сферах суспільного життя.

Отже, комплексне застосування зазначених методів забезпечує глибоке і всебічне дослідження сучасних португальсько-іспанських міждержавних відносин. Це дозволяє не лише зрозуміти історичні передумови та сучасний стан відносин, але й оцінити їхній потенціал для подальшого розвитку.

РОЗДІЛ 2.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПОРТУГАЛЬСЬКО-ІСПАНСЬКІ ВІДНОСИНИ

2.1. Історичні фактори

Відносини між Іспанією та Португалією мають тривалу історію. Обидві країни становлять більшу частину Піренейського півострова. Завдяки історико-культурним та географічним зв'язкам між цими націями їхні відносини вважаються особливими. Загальний баланс дипломатичних відносин між Іспанією та Португалією за останні сорок років є вельми позитивним. Протягом цього часу спостерігалось швидке зближення обох країн і їхніх суспільств.

Будучи державами-членами Європейського Союзу (ЄС), вони входять до Шенгенської зони та єврозони. Крім того, обидві країни є членами таких організацій, як ABINIA, ЄБРР, ВІРМ, САФ, СЕРПАЛ, UNECE, CERLALC, СОМЛІВ, Фонд ЄС-ЛАК, ОЕСР, ОЕІ, ОІСС, ОІУ, ООН, НАТО та SEGIB. Вони також спільно беруть участь у системі Іберо-американських самітів [31].

Історія взаємовідносин між Португалією та Іспанією є одним із ключових чинників, що формують їх сучасну співпрацю. Вона включає тривалу історію взаємодії, яка охоплює періоди як конфліктів, так і співробітництва. Ці історичні аспекти створили унікальний контекст для розвитку двосторонніх відносин, визначивши їхню структуру та динаміку.

Перші значущі контакти між майбутніми територіями Португалії та Іспанії відбулися під час Реконквісти (VIII–XV ст.), коли обидві держави боролися проти мусульманського панування на Піренейському півострові. Португалія та Кастилія, хоча й співпрацювали у боротьбі проти спільного ворога, водночас змагалися за контроль над територіями. Утвердження королівства Португалія в XII столітті закріпило її політичну та культурну

автономію від сусідньої Кастилії, яка згодом увійшла до складу єдиної іспанської монархії.

Наприкінці XVI ст. Португалія потрапила під контроль Іспанії внаслідок укладення Іберійської унії (1580–1640 рр.). Цей період позначився послабленням позицій Португалії на міжнародній арені, оскільки іспанські монархи використовували її ресурси для власних інтересів. Однак успішна Реставраційна війна (1640–1668 рр.) повернула Португалії незалежність, закріплену Лісабонським договором. Ці події надовго вплинули на португальське прагнення до суверенітету та недопущення залежності від іспанського впливу.

Іспанія та Португалія були провідними колоніальними державами в XV–XVIII ст. Попри підписання Тордесільяського договору (1494 р.), який розподіляв сфери впливу в Новому Світі, між ними неодноразово виникали суперечки щодо територій у Південній Америці, Африці та Азії. Конкуренція за контроль над колоніями сприяла зростанню недовіри між двома державами, хоча з часом вони навчилися уникати відкритих конфліктів через дипломатичні компроміси [31; 34; 35].

Протягом XIX ст. відносини між Португалією та Іспанією були ускладнені наполеонівськими війнами, під час яких обидві країни зазнали значних руйнувань. Після завершення окупації обидві держави зіштовхнулися з внутрішньою політичною нестабільністю, спричиненою боротьбою між консервативними та ліберальними силами. Ці процеси обумовили тимчасове охолодження їхніх відносин, оскільки обидві країни зосередилися на внутрішніх реформах.

У XX ст. встановлення авторитарних режимів у Португалії (Салазар) та Іспанії (Франко) створило нову модель відносин, побудовану на ідеологічній близькості. Обидві країни співпрацювали у сфері безпеки та економіки, водночас зберігаючи певну дистанцію. Після падіння диктатур у 1970-х роках відносини набули нового імпульсу, зокрема завдяки спільному вступу до Європейського Союзу у 1986 р. [6].

Історичний досвід відіграє важливу роль у формуванні сучасних португальсько-іспанських відносин. Він закріпив традиції дипломатичних компромісів, взаємної поваги до суверенітету та прагнення до співпраці у рамках регіональних і глобальних ініціатив. Попри періоди суперництва, обидві держави розвинули спільну ідентичність, що базується на спільній історії, культурних цінностях і географічній близькості.

Отже, багатовікова історія взаємин Іспанії та Португалії сформувала унікальну культурно-політичну спадщину двох сусідніх держав. Досвід боротьби за суверенітет і пошуку дипломатичних компромісів загартував взаємну повагу до незалежності, а спільні виклики Наполеонівських війн і диктатур породили усвідомлення стратегічної взаємозалежності. Відколи обидві країни одночасно приєдналися до ЄС історичні уроки перетворилися на фундамент партнерства, що ґрунтується на спільних цінностях, географічній близькості та прагненні використати минулий досвід для спільного європейського майбутнього. Саме тому історичні фактори й надалі залишаються ключовим ресурсом зміцнення сучасної іспано-португальської співпраці та стабільності на Піренейському півострові.

2.2. Економічні фактори

Економічні фактори відіграють визначальну роль у розвитку сучасних португальсько-іспанських відносин. Географічна близькість, спільне членство в Європейському Союзі та інтеграція до спільного ринку створили сприятливі умови для активізації двосторонньої економічної співпраці. Торговельні, інвестиційні та інфраструктурні зв'язки між двома країнами є важливими чинниками, які формують їхню взаємозалежність та сприяють стабільності відносин.

Іспанія є головним торговельним партнером Португалії. На неї припадає значна частка португальського експорту, включаючи автомобільні запчастини, текстиль, сільськогосподарську продукцію та електрообладнання.

У свою чергу, Португалія імпортує з Іспанії широкий спектр товарів, таких як нафта, споживчі товари та промислове обладнання. Така взаємозалежність сприяє зміцненню економічних зв'язків і стимулює розвиток обох країн [38].

Єдиний європейський ринок, до якого входять обидві держави, полегшує торгівлю, усуваючи митні бар'єри та гармонізуючи стандарти. Згідно зі статистичними даними, обсяги двосторонньої торгівлі щорічно зростають, демонструючи стійкий тренд на посилення економічної інтеграції.

Іспанські інвестиції у португальську економіку є ще одним важливим аспектом співпраці. Вони охоплюють сектори енергетики, будівництва, фінансових послуг та туризму. Португалія, у свою чергу, також інвестує в іспанські підприємства, зокрема у сфері нерухомості, харчової промисловості та транспортної інфраструктури.

Спільні проекти, такі як розробка відновлюваних джерел енергії, сприяють довгостроковій стабільності економічних зв'язків. У цьому контексті варто відзначити роль двосторонніх угод, які стимулюють інвесторів через зниження податкового навантаження та забезпечення правової захищеності.

Транспортна інфраструктура є ключовим елементом економічної співпраці між Португалією та Іспанією. Спільні проекти з розвитку залізничного та автомобільного сполучення, такі як високошвидкісна залізниця, сприяють інтеграції ринків і полегшують логістику.

Крім того, прикордонні регіони активно співпрацюють у сферах туризму, малого бізнесу та аграрного сектору, що є важливим для забезпечення рівномірного розвитку обох країн.

Членство в Європейському Союзі забезпечує обом країнам доступ до структурних фондів, які використовуються для реалізації спільних проектів у сферах інфраструктури, енергетики та інновацій. Наприклад, програми ЄС із розвитку периферійних регіонів сприяють зниженню економічної диспропорції між окремими частинами Португалії та Іспанії.

Також обидві країни координують свої дії у межах європейської спільної економічної політики, включаючи боротьбу з кризовими явищами, такими як наслідки пандемії COVID-19 чи енергетична криза [39].

Попри значний прогрес, економічна співпраця між Португалією та Іспанією стикається з низкою викликів. До них належать конкуренція між компаніями на спільному ринку, нерівномірний розподіл інвестицій та залежність від зовнішніх економічних умов. Вирішення цих проблем вимагає більш глибокої координації політик та впровадження інноваційних рішень.

Отже, економічні фактори є фундаментальними для сучасних португальсько-іспанських відносин. Торгівля, інвестиції та інфраструктурна співпраця створюють платформу для економічної інтеграції двох країн, забезпечуючи взаємну вигоду. Водночас виклики, пов'язані з глобальними кризами та внутрішніми розбіжностями, потребують ефективного управління для подальшого зміцнення економічного партнерства.

2.3. Нормативно-правова база співробітництва

Нормативно-правова база є ключовим елементом, що регулює та забезпечує стабільність португальсько-іспанських міждержавних відносин. Розвинена система двосторонніх та багатосторонніх угод, а також загальновизнані міжнародні принципи створюють правові рамки для співпраці у різних сферах [39].

Португалія та Іспанія мають довгу історію укладання двосторонніх угод, які охоплюють різноманітні аспекти їхнього співробітництва. Двосторонні домовленості у сфері торгівлі регулюють взаємний обмін товарами та послугами, сприяючи усуненню адміністративних бар'єрів, таких як митні збори чи квоти. Наприклад, угоди про гармонізацію стандартів на продукцію дають змогу забезпечити спрощення доступу до ринків обох країн. Іспанія є найбільшим торговельним партнером Португалії: близько 25% експорту

Португалії спрямовується до Іспанії, включаючи продукцію харчової промисловості, текстиль, взуття та автомобільні комплектуючі. У свою чергу, Португалія імпортує з Іспанії машини, нафтопродукти, хімікати та споживчі товари.

Прикладом успішної співпраці є укладання угод про взаємне визнання сертифікатів якості, що полегшило торговельні операції для малого та середнього бізнесу. Крім того, регіональні угоди між прикордонними регіонами, такими як Галісія та Північна Португалія, сприяють збільшенню товарообігу на місцевому рівні. Такі домовленості є важливим чинником економічної інтеграції, створюючи основу для подальшого зростання обсягів торгівлі та зміцнення взаємозв'язків між економіками двох держав.

Угоди про прикордонну співпрацю забезпечують координацію між регіонами обох країн у сферах безпеки, економіки, туризму та екології. Особливого значення набуває співпраця у прикордонних регіонах, таких як Естремадура та Алентежу. Транскордонне співробітництво почалося в 1927 році, коли було підписано Конвенцію про розподіл гідроенергетичного потенціалу прикордонної ділянки річки Дору та створено португальсько-іспанську комісію, відповідальну за управління [43].

Дві країни наслідували кроки інших багатих на гідроенергію країн, таких як Швейцарія, США, Франція, Німеччина, і почали будувати великі греблі та гідроелектростанції, щоб отримати доступ до дешевої енергії та зменшити залежність від імпорту нафти.

Договори у сфері енергетики регламентують транскордонне постачання електроенергії та розвиток відновлюваних джерел енергії. Прикладом успішної двосторонньої співпраці є Угода про спільний розвиток водних ресурсів на річках, які протікають через обидві країни, що забезпечує сталий екологічний розвиток.

Нормативно-правова база співробітництва значною мірою зумовлена спільним членством Португалії та Іспанії у низці міжнародних організацій, зокрема в Європейському Союзі, НАТО та Організації Об'єднаних Націй.

У рамках ЄС обидві країни дотримуються спільного законодавства, зокрема правил спільного ринку, які сприяють економічній інтеграції. Регулювання у сферах митної політики, конкурентного права та охорони навколишнього середовища формує єдині стандарти співробітництва.

Участь у НАТО забезпечує правову основу для співпраці у сфері безпеки, включаючи спільні військові навчання, обмін інформацією та координацію дій у кризових ситуаціях.

Відносини між Португалією та Іспанією базуються на загальновизнаних принципах міжнародного права, таких як повага до державного суверенітету, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи. Ці принципи закріплені у Хартії ООН, до якої обидві держави приєдналися після Другої світової війни.

Гармонізація законодавчих актів, особливо в економічній, транспортній та енергетичній сферах, сприяє узгодженню правових норм і підвищує ефективність співробітництва. Наприклад, спільна участь у реалізації Європейської зеленої угоди сприяє прийняттю аналогічних законодавчих ініціатив для досягнення кліматичної нейтральності.

Сучасні португальсько-іспанські відносини базуються на двосторонніх договорах, які були підписані протягом 2021-2024 рр. (Табл. 2.1.).

Угода між Португальською Республікою та Королівством Іспанія встановлює умови для рибальської діяльності флотів обох країн у прилеглих водах, включаючи такі райони, як гирла річок Міньо і Гуадіана та атлантичні води, що оточують Піренейський півострів. Серед основних положень - дозвіл суднам кожної країни ловити рибу у водах іншої за умови дотримання ними наданих ліцензій, дозволених знарядь лову та встановлених технічних заходів, як біологічних бар'єрів та конкретних графіків діяльності для кожної моделі лову [45].

Договір про дружбу і співробітництво між Португальською Республікою і Королівством Іспанія замінює попередній 1977 р. і спрямований на зміцнення двостороннього співробітництва в таких сферах, як політика,

оборона, безпека, цивільний захист, транскордонне співробітництво, культура, навколишнє середовище, економіка, енергетика, зв'язок, наука, охорона здоров'я та зовнішні регіони, включаючи Азорські острови, Мадейру та Канарські острови [57].

Таблиця 2.1

Нормативно-правова база співробітництва Португалії та Іспанії на сучасному етапі*

Назва договору	Місце укладання	Дата
Угода між Португальською Республікою та Королівством Іспанія про умови тренувань португальського та іспанського флотів у водах обох країн	Люксембург	28 червня 2021 року
Договір про дружбу та співпрацю між Королівством Іспанія та Португальською Республікою	Трухільо	7 жовтня 2022 року
Угоди про будівництво двох нових міжнародних переходів, що фінансуються Планом відновлення та стійкості (RRP)	Фару	23 жовтня 2024 року
Угода щодо стоків річок Тежу та Гвадіана	Фару	23 жовтня 2024 року

*Складено автором за: [45; 48; 50; 58].

Угода, схвалена між Португалією та Іспанією у жовтні 2024 р., передбачає будівництво двох нових міжнародних мостів (одного через річку Гвадіана, між Алкутімом і Санлукар-де-Гвадіана, а іншого – через річку Север, між Монтальвао та Седілло) з метою зміцнення дорожніх сполучень, транскордонного співробітництва та територіальної єдності між залученими регіонами. Ця інфраструктура, що фінансується Планом відновлення та стійкості, спрямована на боротьбу з опустелюванням населення та сприяння економічному та соціальному розвитку прикордонних територій [50].

Угода між Португалією та Іспанією щодо добових стоків на річці Тежу була підписана в середу під час 35-го лусо-іспанського саміту у Фаро. Угода спрямована на «підтримання циркуляційних потоків» і зосереджена на «керівних принципах встановлення щоденного стоку на річці Тежу [48].

Попри розвинену нормативно-правову базу, між Португалією та Іспанією іноді виникають суперечки, пов'язані з інтерпретацією окремих положень договорів або їхньою адаптацією до нових умов. Прикладом можуть слугувати дискусії щодо рибальства в прикордонних водах чи розподілу квот на викиди парникових газів.

Отже, нормативно-правова база є фундаментом, що регулює португальсько-іспанські відносини. Її розвиток сприяє стабільності, довірі та сталому співробітництву між країнами. Спільне членство у міжнародних організаціях, дотримання принципів міжнародного права та укладення двосторонніх угод забезпечують ефективне вирішення поточних викликів і сприяють зміцненню стратегічного партнерства.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ПОРТУГАЛЬСЬКО-ІСПАНСЬКИХ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

3.1. Політичний діалог між державами

Політичний діалог між Португалією та Іспанією є ключовим елементом їхніх міждержавних відносин, який визначає характер взаємодії у всіх інших сферах співпраці. Як сусіди на Піренейському півострові, ці країни мають спільну історію, географічну близькість і подібні стратегічні інтереси, що зумовлює необхідність тісної координації. У сучасних умовах цей діалог охоплює широкий спектр питань – від регіональної безпеки та економічної інтеграції до спільної участі у вирішенні глобальних викликів, таких як кліматичні зміни та міграція. Активна співпраця у межах міжнародних організацій і на двосторонньому рівні свідчить про високий рівень взаєморозуміння та готовність до конструктивного партнерства.

Політичний діалог між Португалією та Іспанією на сучасному етапі характеризується стабільністю, довірою та прагненням до поглиблення стратегічного партнерства. Як дві сусідні країни на Піренейському півострові, вони мають тривалі історичні зв'язки та спільні інтереси в багатьох сферах. На рівні двостороннього діалогу обидві держави підтримують регулярні зустрічі високого рівня. Щорічні саміти прем'єр-міністрів Португалії та Іспанії є важливим інструментом для обговорення ключових питань, таких як економічна співпраця, енергетична безпека, міграційна політика та екологічна стійкість [49].

Наприклад, на саміті 2023 р. в Лісабоні обговорювалися питання спільного розвитку відновлюваних джерел енергії, зокрема проєкти у сфері сонячної та вітрової енергетики. Також було підписано Меморандум про співпрацю у боротьбі зі зміною клімату, що передбачає координацію дій у рамках Європейської зеленої угоди [49].

На регіональному рівні активно функціонують португальсько-іспанські комісії, що займаються прикордонною співпрацею. Вони вирішують питання транспорту, туризму та безпеки в прикордонних регіонах.

Португалія та Іспанія є членами багатьох міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, НАТО та ООН, що визначає ширший контекст їхнього політичного діалогу [51].

У рамках ЄС обидві країни підтримують спільні ініціативи, спрямовані на зміцнення європейської інтеграції. Наприклад, вони виступають за розвиток єдиного енергетичного ринку Європи, що забезпечує зниження залежності від зовнішніх постачальників енергоносіїв. У НАТО обидві країни координують свої зусилля у зміцненні європейської безпеки, беручи участь у спільних військових навчаннях та миротворчих операціях.

Важливим елементом політичного діалогу є міжпарламентські контакти. Депутати національних парламентів Португалії та Іспанії регулярно обмінюються досвідом у розробці законодавчих ініціатив, що стосуються економіки, соціального захисту та охорони довкілля. Зокрема, міжпарламентські комісії обговорюють питання міграційної політики, спрямованої на інтеграцію мігрантів у суспільства обох країн [41].

Попри загальну позитивну динаміку, політичний діалог стикається з деякими викликами. Наприклад, періодичні розбіжності у поглядах на розподіл коштів із фондів ЄС або окремі екологічні проєкти, що мають вплив на прикордонні регіони, вимагають додаткових зусиль для узгодження позицій.

Через політичні та соціальні відмінності між двома державами демократичні моделі, встановлені в Португалії та Іспанії, суттєво відрізняються за своїм походженням і змістом. Що стосується походження, іспанська демократія була встановлена шляхом пакту, тоді як португальська демократія виникла внаслідок військового перевороту, за яким слідував революційний процес. Однак важливіша різниця полягає не стільки в генезисі

самих систем чи масштабах країн, скільки в іспанській національній та культурній багатоманітності порівняно з португальською єдністю.

Попри те, що Португалія як держава-нація має дев'ять століть історії (сучасне поняття нації існує близько двох століть), є ознаки політичної, мовної та культурної єдності, пов'язані з цією територією, які сягають набагато глибшого історичного коріння, ніж це зазвичай спостерігається в інших європейських державах. Процес формування Португальського королівства не відбувався через об'єднання політичних утворень із різними культурними та мовними характеристиками, як це сталося в Іспанії, а через територіальні завоювання.

Натомість сучасна Іспанія успадкувала кілька королівств і набула своєї географічної конфігурації лише наприкінці XV ст. Ця різноманітність, із періодами більшого або меншого придушення, відігравала важливу роль в історії Іспанії. Нині Іспанія є прикладом багатоманітності в межах державних кордонів. Після диктатури Франко, під час якої культурна та мовна різноманітність зазнавала серйозного утиску, процес демократичного переходу завершився створенням держави автономій, головною функцією якої було інтегрувати цю різноманітність [6].

Іспанська Конституція 1978 р. закріпила цей процес, у результаті якого сильно централізована диктатура трансформувалася в одну з найбільш децентралізованих демократій Європи. Наприклад, у другій статті Основного закону згадується «іспанська нація», а також надаються автономні права «національностям і регіонам, які її складають», тобто визнається існування «національностей» у складі держави. У пункті 2 третьої статті Конституція встановлює, що інші іспанські мови, окрім кастильської (визначеної в пункті 1 тієї ж статті як офіційна мова держави), «також будуть офіційними в відповідних автономних громадах» [6].

Наразі обидві країни підтримують відмінні двосторонні політичні відносини, що характеризуються структурованим діалогом, який охоплює значну кількість сфер. Тісна співпраця між урядами та адміністраціями

стосується таких різноманітних сфер, як відновлювані джерела енергії, електричні з'єднання, інфраструктура, транспорт, сільське господарство, рибальство, економіка, цифрові технології, наука, освіта, культура, а також питань, пов'язаних із суверенітетом держави, зокрема зовнішньої політики, поліцейського та судового співробітництва, а також безпеки й оборони.

Рівень політичного діалогу визначається контактами між главами держав. Впродовж останніх років відбувалися майже щорічно контакти між Президентом Португалії і Королем Іспанії (Табл. 3.1.). В ході цих зустрічей обговорювалися важливі питання як двосторонньої так і багатосторонньої співпраці.

Таблиця 3.1

Двосторонні зустрічі Президента Португалії та Короля Іспанії впродовж 2021-2024 рр.*

Назва зустрічі	Дата зустрічі	Опис події
Зустріч президента Португалії та короля Філіпа VI в Мадриді	12 березня 2021 року	Президент Португальської Республіки Марселу Ребелу де Соуза здійснив свої перші закордонні візити в рамках другого президентського терміну відвідавши Іспанію
Філіп VI в Португалії. Короля Іспанії прийняв Марсело Ребело де Соуза	30 листопада 2023 року	Португальсько-іспанська зустріч служить для зміцнення зв'язків між двома країнами шляхом обговорення ідей у найрізноманітніших сферах, таких як політика, наука, культура та зміна клімату
Зустріч глав держав в Еквадорі	14 листопада 2024 року	Зустріч Президента Республіки з Королем Іспанії Філіпом VI на Іbero-американському саміті в Еквадорі була присвячена обговоренню європейських та іbero-американських питань.

*Складено автором за: [41; 46; 52].

У 2022 р., у зв'язку з російським вторгненням в Україну, було переосмислено нові пропозиції щодо транспортування природного газу Європою. У цьому контексті Іспанія, Франція та Португалія обговорювали розподіл витрат і терміни реалізації нових енергетичних проєктів,

спрямованих на постачання зеленого водню з Піренейського півострова до інших частин континенту [51].

Військове співробітництво між Португалією та Іспанією стало можливим лише після вступу Іспанії до Північноатлантичного альянсу. Португалія увійшла в період Холодної війни як країна-засновниця НАТО, розвиваючи свою атлантичну орієнтацію та привілейовані відносини зі США. Натомість Іспанія розпочала свою військову співпрацю через угоди зі США, які опосередковано пов'язували її з майбутнім НАТО, аж поки вона не вступила до альянсу виважено і з певними сумнівами. Обидві країни одночасно стали членами Європейського Союзу, однак на той час у межах ЄС не існувало можливостей для військової співпраці, які згодом розвинулися в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП) [51].

Поділяючи ці два багатосторонні формати, двосторонні відносини почали довгий процес нормалізації через накопичені розбіжності та упередження. Унаслідок цього військове співробітництво здебільшого було спрямоване на створення довіри між військовими та інституційними структурами їхніх збройних сил. Перші можливості для військової співпраці з'явилися під час військових операцій на Балканах, де іспанські та португальські війська діяли в єдиних операційних зонах.

Однак нормалізація на тактичному та операційному рівнях не поширилася на вищі рівні. Обидві країни не наслідували прикладу інших союзників і європейських країн, які запроваджували інтеграційні ініціативи для об'єднання своїх можливостей і досягнення економії масштабів, використовуючи географічну близькість і стратегічну спорідненість.

Мотиви для якісного стрибка у військовій співпраці значно зросли в останні роки. Дестабілізація країн Північної Африки внаслідок заворушень, пов'язаних із «арабською весною», змінила контекст співпраці з цими країнами в рамках «Ініціативи 5+5», яка була створена для зміцнення довіри та сприяння військовим відносинам між країнами обох берегів Західного Середземномор'я. Вона не змогла ефективно протистояти зростанню

тероризму та джихадистських повстань на південь від Піренейського півострова [51].

Так само НАТО та ЄС наразі не змогли чітко визначити свої варіанти втручання, що поставило Португалію та Іспанію в ситуацію підвищеного ризику порівняно з іншими союзниками та партнерами. Це свідчить про регіональну фрагментацію ризиків, спрощено позначених у термінах «південний» і «східний» фланги.

Двосторонні відносини цих країн зі США зазнали значних змін. Їх адаптація до змінного геостратегічного контексту, особливо на Близькому Сході та в Північній Африці, призвела до зменшення стратегічного пріоритету Португалії (та зниження її значущості) та збільшення пріоритету Іспанії (та посилення військової присутності США на її базах). Зміна пріоритетів – особливо в умовах непередбачуваного президентства, такого як адміністрація Трампа, – також зменшила стратегічний інтерес США до Піренейського півострова. Вашингтон вимагає більшої відповідальності з боку своїх союзників і ЄС у питанні оборонних витрат.

Реактивація оборонної політики ЄС після заморожування Лісабонського договору відкриває нові перспективи для двостороннього та субрегіонального співробітництва між Португалією та Іспанією. Реалізація Глобальної стратегії – це відкритий процес, який може змінити національні основи оборони, якими вони були відомі дотепер, якщо європейська оборонна інтеграція досягне значного прогресу.

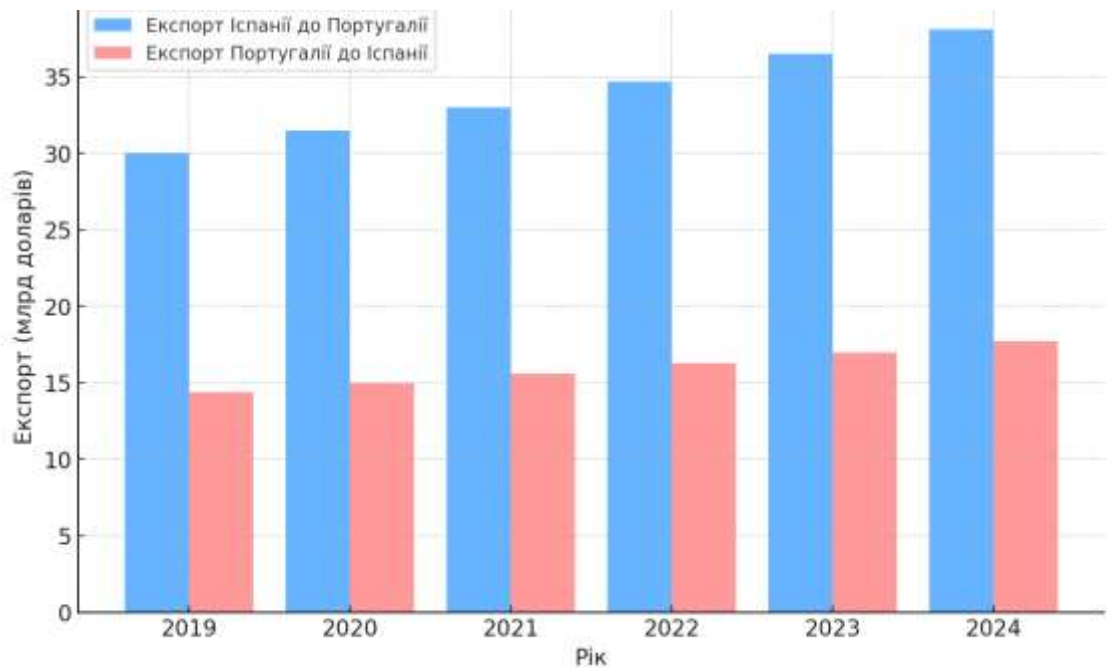
Отже, політичний діалог між Португалією та Іспанією є невід’ємною складовою їхніх міждержавних відносин. Регулярні контакти на різних рівнях сприяють зміцненню стратегічного партнерства, координації дій у міжнародних структурах та ефективному вирішенню спільних викликів. Активна дипломатична взаємодія та спільні інтереси у зміцненні регіональної стабільності та процвітання створюють перспективи для подальшого поглиблення політичних зв’язків між Португалією та Іспанією.

3.2. Торговельно-економічні відносини

Торговельно-економічні відносини між Португалією та Іспанією займають центральне місце в їхній двосторонній співпраці, забезпечуючи взаємозалежність економік та сприяючи їхньому зростанню. Завдяки географічній близькості, інтеграції у спільний ринок Європейського Союзу та довготривалим економічним зв'язкам, обидві країни активно співпрацюють у різних галузях, таких як торгівля, інвестиції, енергетика та транспорт.

Аналіз динаміки двосторонньої торгівлі між Португалією та Іспанією за 2019-2024 рр. , відображеної на Рис. 3.1., дає підстави зробити такі висновки:

- спостерігається стійке зростання обсягів торгівлі після пандемії, що свідчить про високий рівень економічної взаємодоповнюваності;
- період 2022-2024 рр. демонструє найбільше зростання обсягів торгівлі між країнами, що пояснюється інтеграцією енергетичних ринків та спільними інфраструктурними проєктами;
- прослідковується домінування іспанського експорту. Протягом усього періоду Іспанія продає Португалії майже вдвічі більше, ніж купує, тому торговельне сальдо стабільно позитивне для Мадрида й поступово збільшується від ~15,6 млрд дол. до ~20,4 млрд дол.;
- незначна, але послідовна диверсифікація португальського експорту. Хоча абсолютні обсяги торгівлі менші, темпи приросту Португалії лишаються лише трохи нижчим, ніж в Іспанії ($\approx 4,2\%$ проти $4,9\%$ на рік);
- розрив у торговельному сальдо підкреслює потребу Португалії активніше диверсифікувати й підвищувати додану вартість експорту, тоді як Іспанія зацікавлена у збереженні поточної структури та подальшій лібералізації транскордонної торгівлі;
- поступове нарощування взаємної торгівлі з помірним, але стабільним зміцненням позицій Іспанії на португальському ринку.

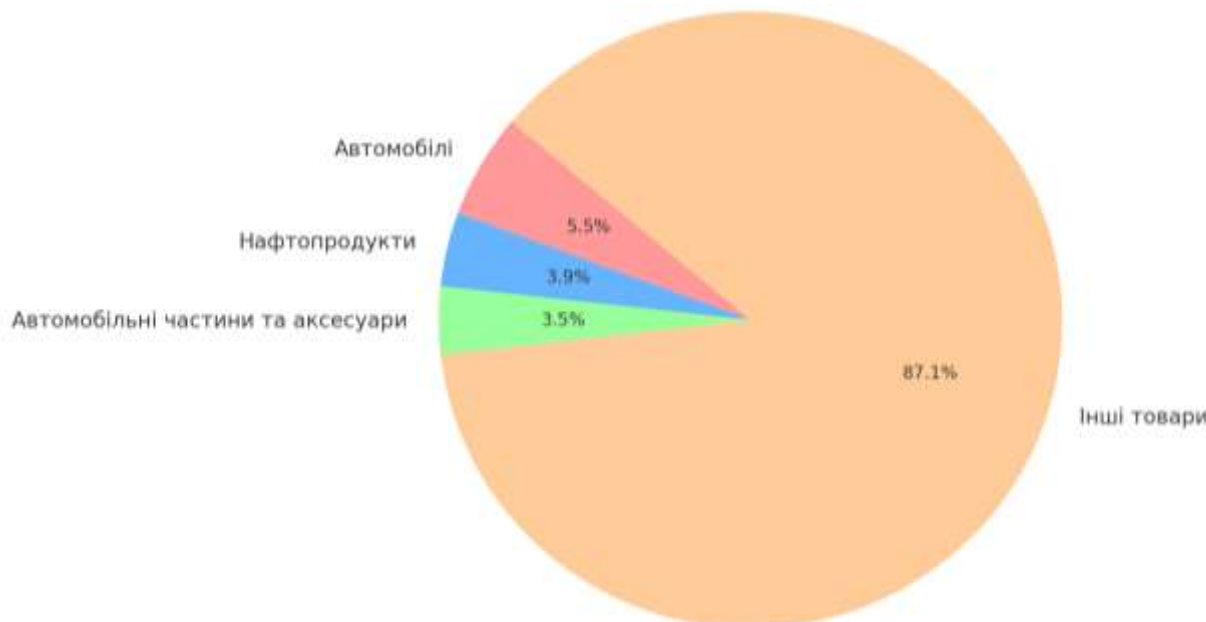
Рис. 3.1. Динаміка зовнішньої торгівлі між Іспанією та Португалією (2019-2024 рр.) [55].

Іспанія є найбільшим торговельним партнером Португалії, на яку припадає близько 25 % португальського експорту. Основними експортними товарами Португалії є текстиль, взуття, автомобільні комплектуючі, харчові продукти та електротехнічне обладнання. У свою чергу, Іспанія постачає на португальський ринок нафтопродукти, машини, хімічну продукцію, споживчі товари та будівельні матеріали [51].

У 2024 р. Іспанія експортувала до Португалії товарів і послуг на \$38,1 млрд. Основними товарами, які Іспанія експортувала до Португалії, були автомобілі (\$2,09 млрд), нафтопродукти (\$1,48 млрд) і автомобілі; автомобільні частини та аксесуари (\$1,35 млрд). За останні 5 років експорт Іспанії до Португалії зріс на 4,91 % у річному обчисленні: з \$30 млрд. у 2019 р. до \$38,1 млрд. у 2024 р. (Рис. 3.2).

У 2024 р. Португалія експортувала до Іспанії товарів і послуг на суму \$17,7 млрд. Основними товарами, які Португалія експортувала до Іспанії, були автомобілі; автомобільні частини та аксесуари (\$1,23 млрд), електроенергія (\$680 млн) і центрифуги (\$556 млн). За останні 5 років експорт Португалії до

Іспанії зріс у річному обчисленні на 4,23 %, з \$14,4 млрд. у 2019 р. до \$17,7 млрд. у 2024 р. (Рис. 3.3).

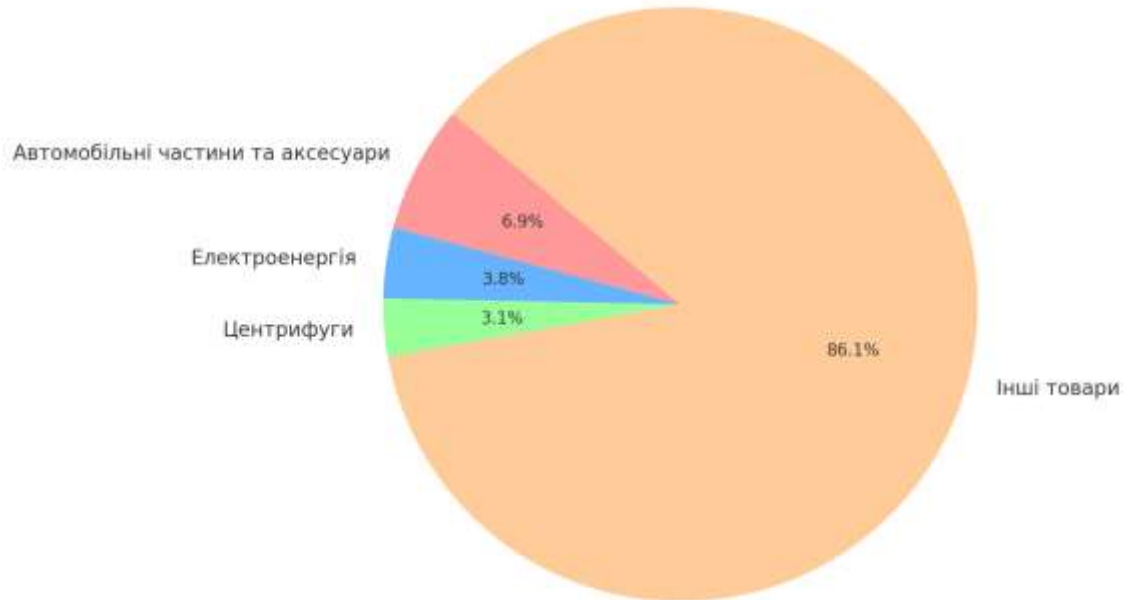
Рис. 3.2. Структура експорту Іспанії до Португалії, 2024 р. [55].

Важливим чинником торговельного співробітництва є Угода про спрощення митних процедур, яка сприяє швидкому перетину товарів через спільний кордон. Прикладом такої співпраці є прикордонна торгівля між регіонами Галісії та Північної Португалії, яка демонструє високу економічну активність на місцевому рівні.

Іспанські компанії є одними з найбільших інвесторів у португальську економіку, вкладаючи кошти в інфраструктурні проєкти, банківський сектор, сільське господарство та туризм. Зокрема, енергетичний сектор, з акцентом на розвиток відновлюваних джерел енергії, є важливою сферою інвестицій. Іспанія активно інвестує у будівництво сонячних і вітрових електростанцій на території Португалії.

Португалія, у свою чергу, інвестує в іспанську сферу послуг, зокрема в туристичну галузь, а також у виробництво харчових продуктів. Спільні

проекти з розвитку логістичних центрів у прикордонних регіонах сприяють підвищенню ефективності торгівлі між країнами.

Рис. 3.3. Структура експорту Португалії до Іспанії у 2024 р. [55].

Енергетика є стратегічною сферою співпраці між Португалією та Іспанією. Обидві країни працюють над створенням єдиного енергетичного ринку Піренейського півострова. Підключення електричних мереж і газопроводів між державами забезпечує стабільність постачання енергоносіїв та зменшує залежність від зовнішніх постачальників. Спільні інвестиції у відновлювані джерела енергії, зокрема вітрову та сонячну енергетику, підсилюють роль обох країн як лідерів у досягненні цілей Європейського зеленого курсу.

Прикладом співробітництва в економічній сфері між Іспанією та Португалією є Спільна декларація, яка містить понад 100 статей, що регулюють співробітництво у таких сферах, як: економіка та конкурентоспроможність; справедливий екологічний і цифровий перехід; солідарність і транскордонне співробітництво. Крім того, було підписано 11

угод у кількох сферах, які свідчать про інтенсивність і глибину відносин між двома країнами [51].

Іспанія та Португалія досягли важливих домовленостей щодо захисту річкових екосистем та управління водними ресурсами, гарантуючи сталість соціально-економічної діяльності. У рамках Конвенції з Албуфейри два уряди координували дії протягом 25 років, щоб рухатися до спільної мети – досягнення доброго стану водних об'єктів. Було досягнуто домовленостей щодо сталого видобутку води, щоб гарантувати хороший стан лиманів Тежу та Гвадіана [49].

Ще одним важливим питанням є посилення конкурентоспроможності між двома країнами для просування справедливого зеленого та цифрового переходу з стійкою інфраструктурою.

Іспанський і португальський уряди вважають, що енергетичні, телекомунікаційні та транспортні взаємозв'язки «є фундаментальними», і що високий ступінь інтеграції між двома енергетичними ринками, керований Піренейським ринком електроенергії, забезпечує всі умови для того, щоб Піренейський півострів був «чудовий глобальний центр відновлюваних джерел енергії». Дійсно, і Іспанія, і Португалія перевищили ключову цифру в 50% електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел, поставивши їх на перше місце в Європі [49].

Важливою також є розширена співпраця щодо інфраструктури для підвищення конкурентоспроможності. У цьому відношенні інфраструктура є важливою не лише для просування в переході до більш стійкої моделі, але й для залучення інвестицій та заохочення створення робочих місць в інноваційних секторах. У цьому контексті було підписано між країнами дві угоди про будівництво двох мостів: один через річку Север в Естремадурі, який з'єднає Монтальвао-Нісу з Седілло; інший – над річкою Гвадіана в Андалусії, який сполучатиме Альконтім із Санлукар-де-Гвадіана.

Важливим аспектом для підвищення конкурентоспроможності обох країн є досягнення прогресу в залізничному сполученні. У цьому відношенні

обидва уряди погоджуються щодо важливості розвитку високошвидкісних ліній на осях Лісабон-Порту-Віго та Лісабон-Мадрид [44]. Іспанія й Португалія поділяють необхідність того, щоб Європа не лише захищала заснований на цінностях багатосторонній порядок і міжнародне право, але й була рушійною силою для його реформування та вдосконалення.

Попри позитивну динаміку, торговельно-економічні відносини стикаються з низкою викликів. Наприклад, різниця у конкурентоспроможності окремих секторів економіки або екологічні обмеження для окремих галузей можуть впливати на рівень двосторонньої торгівлі. Водночас глобальні виклики, такі як економічна нестабільність чи зростання цін на енергоносії, вимагають скоординованих дій.

Отже, торговельно-економічні відносини між Португалією та Іспанією є важливим компонентом їхньої співпраці, що сприяє економічному розвитку обох країн. Завдяки тісному партнерству, спрямованому на подолання спільних викликів і реалізацію нових можливостей, ці відносини залишаються одними з найбільш динамічних і перспективних у Європейському Союзі.

3.3. Співробітництво між державами в культурній сфері

Культурне співробітництво між Португалією та Іспанією є важливою складовою їхніх міждержавних відносин, що базується на багатовіковій історії взаємодії та спільній спадщині. Завдяки географічній близькості, мовним і культурним зв'язкам обидві країни підтримують активний обмін у галузях мистецтва, літератури, освіти та туризму. Ця взаємодія сприяє не лише зміцненню дружніх відносин, але й розширенню культурного впливу обох держав на міжнародній арені.

Обидві країни беруть участь у спільних культурних ініціативах, таких як організація виставок, концертів і театральних фестивалів. Наприклад, щорічний фестиваль «Культура Іберії» презентує культурні надбання обох

держав, сприяючи розширенню знань про традиції, музику та сучасне мистецтво Португалії та Іспанії.

Це відображено у Спільній декларації, прийнятій Іспанією та Португалією, в якій також зазначено, що дві країни не лише мають глибокі зв'язки, які працюють на благо як іспанського, так і португальського суспільств, але й що ця іберійська гармонія може сприяти відповідям, викликаним ЄС до викликів поточного контексту [44].

Літературне співробітництво є важливим елементом культурного діалогу. Переклад творів португальських й іспанських письменників, таких як Жозе Сарамаго чи Мігель де Сервантес, дає змогу розширити аудиторію читачів та сприяти кращому розумінню культурних традицій обох народів.

Португалія та Іспанія активно співпрацюють у галузі освіти. Завдяки програмам, таким як Erasmus+, студенти та викладачі обох країн отримують можливість навчатися і викладати в університетах сусідньої держави. Крім того, між університетами встановлені партнерські зв'язки, що сприяють проведенню спільних наукових досліджень та обміну досвідом у галузі гуманітарних і соціальних наук.

Туризм є важливим засобом просування культурного діалогу між Португалією та Іспанією, оскільки дозволяє мільйонам громадян обох країн безпосередньо ознайомлюватися з культурною спадщиною, традиціями та побутом сусідів. Завдяки спрощеним правилам подорожей у межах Європейського Союзу громадяни цих держав можуть легко перетинати кордони, що сприяє збільшенню туристичних потоків [49].

Іспанія та Португалія сьогодні відновили Стратегію транскордонного туризму ще на два роки (період 2024-2026 рр.) з метою зміцнення інноваційного туризму, в основі якого входить стабільність, і продовження позиціонування Піренейського півострова як одного з найбільш конкурентоспроможних туристичних напрямів у світі. Крім того, обидві країни погодилися запуснути оперативний план на 2025-2027 рр., який передбачає ряд заходів (подій) і їх часові межі, для досягнення цілей Стратегії.

Перша спільна туристична Стратегія для регіону Ла-Рая була підписана в 2022 р. , її дія закінчилася в листопаді 2024 р. У зв'язку з поновленням угоди, затвердженої міністром промисловості і туризму Хорді Хереу, а також міністром економіки і моря Португалії Педро REIS, в рамках XXXV іспано-португальського саміту у Фару, визначені загальні напрями співпраці двох країн у сфері туризму: напрям потрійної стійкості (економічна, соціальна та екологічна), конкурентоспроможність, інновації та знання, згуртованість та доступність. Крім того, визначено шість субрегіонів, де буде розвиватися стратегія сталого розвитку: Північна Португалія-Галичина; Північна Португалія-Кастілья і Леон; Центральна Португалія-Кастілья і Леон; Центральна Португалія-Екстремадура; Алентехо-Екстремадура; і Алгарве-Андалусія [49].

Лісабон і Порту в Португалії та Мадрид і Барселона в Іспанії є ключовими центрами туристичної активності. Відвідувачі можуть насолоджуватися архітектурними пам'ятками, такими як монастир Жеронімуш у Лісабоні чи Саграда Фамілія в Барселоні, які входять до списку об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Туристичні маршрути також включають відомі історичні місця, як-от Альгамбра в Гранаді чи Тауер-де-Белен у Лісабоні [49].

Музеї обох країн сприяють поширенню знань про культурну спадщину. Наприклад, Прадо в Мадриді та Національний музей стародавнього мистецтва в Лісабоні демонструють колекції, що відображають спільну історію Іберійського півострова.

Культурні фестивалі також відіграють значну роль у туристичній індустрії. Міжнародний фестиваль фаду в Португалії та Фестиваль Сан-Фермін в Іспанії щорічно приваблюють тисячі відвідувачів, сприяючи популяризації музичної та святкової традиції цих держав [48].

Туризм не лише популяризує культурну спадщину, але й сприяє економічному зростанню. Готелі, ресторани, туристичні агентства та інші підприємства отримують прямі вигоди від зростання кількості мандрівників.

Крім того, туристичні маршрути сприяють обміну ідеями та зближенню народів, оскільки відвідувачі отримують змогу безпосередньо взаємодіяти з місцевим населенням, що формує більш глибоке розуміння культури сусідньої країни.

Зростання популярності екотуризму, цифрових турів та культурних ініціатив у мережі відкриває нові можливості для популяризації культурної спадщини. Водночас розвиток туризму потребує врахування екологічних обмежень, зокрема захисту історичних пам'яток від надмірного туристичного навантаження.

Культурне співробітництво між державами підтримується низкою інституцій. Інститути Сервантеса та Камоенса активно просувають мову й культуру своїх країн, організовують курси з вивчення іспанської та португальської мов, а також проводять заходи, присвячені сучасному мистецтву та літературі. Урядові та неурядові організації сприяють розширенню культурного обміну. Зокрема, спеціальні фонди та грантові програми підтримують молодих митців, музикантів і кінематографістів, заохочуючи створення спільних проєктів.

Попри загальну позитивну динаміку, культурне співробітництво стикається з деякими труднощами. Обмеженість фінансування та необхідність адаптації культурних проєктів до нових цифрових форматів вимагають пошуку інноваційних рішень. Проте розвиток технологій і зростання інтересу до культурної дипломатії створюють можливості для розширення співпраці.

Отже, культурне співробітництво між Португалією та Іспанією є важливим інструментом зміцнення двосторонніх відносин, сприяючи кращому розумінню та взаємозбагаченню культур. Завдяки спільним проєктам у галузі мистецтва, освіти та туризму обидві країни зміцнюють свої позиції як культурні лідери регіону та Європи в цілому.

3.4. Проблеми і перспективи в співпраці між Португалією та Іспанією

На сучасному етапі співпраця між Португалією та Іспанією характеризується стабільним розвитком, проте, як і будь-які міждержавні відносини, вона не позбавлена певних викликів і проблем. Водночас потенціал для подальшого зміцнення партнерства залишається значним, що відкриває нові перспективи для поглиблення взаємодії в різних сферах.

Проблеми співпраці полягають, зокрема, в тому, що Іспанія має більшу економіку порівняно з Португалією, що часом призводить до нерівності в економічній взаємодії. Португальська економіка значною мірою залежить від іспанських інвестицій та експорту, що може створювати дисбаланс у двосторонніх відносинах.

Попри близькість двох країн, транспортна інфраструктура між ними потребує подальшого розвитку. Наприклад, залізничне сполучення між ключовими містами досі недостатньо розвинуто, що обмежує ефективність економічної та туристичної взаємодії.

Регіони Іберійського півострова стикаються з екологічними викликами, такими як посуха, зменшення водних ресурсів і деградація земель. Вирішення цих проблем вимагає спільних зусиль, проте відмінності в підходах до екологічної політики можуть ускладнювати співпрацю. Хоча обидві країни мають спільну історичну спадщину, мовні й культурні відмінності можуть створювати перешкоди у спілкуванні, особливо на рівні локальних громад.

Перспективи співпраці між двома країнами обумовлені тим, що Португалія та Іспанія мають великий потенціал для розвитку відновлюваних джерел енергії, зокрема сонячної та вітрової енергетики. Спільні проекти у цій сфері можуть не лише сприяти екологічній стійкості, а й зміцнити енергетичну безпеку обох країн.

Організація спільних культурних ініціатив, таких як фестивалі, освітні програми та мистецькі проекти, сприятиме кращому розумінню культурної

ідентичності обох народів. Співпраця у сфері цифрових технологій та інновацій може стати важливим напрямом для двох країн. Зокрема, розвиток спільних науково-дослідних програм та стартапів у галузі інформаційних технологій може зміцнити економічний потенціал регіону.

Інвестиції у модернізацію залізничного та автомобільного сполучення між Португалією та Іспанією сприятимуть зростанню туристичних і торговельних потоків, що позитивно вплине на економіку обох країн.

Спільна участь у міжнародних ініціативах, спрямованих на подолання змін клімату, боротьбу з тероризмом і регулювання міграційних процесів, зміцнює позиції Португалії та Іспанії як надійних партнерів у глобальному масштабі.

Сферою співробітництва між Португалією та Іспанією, яка має потенціал для зростання є військово-технічне співробітництво і оборона. Обидві країни реформують свої збройні сили. Іспанія прагне створити сили чисельністю 10 тисяч військових для міжнародних операцій та 5 тисяч для експедиційних місій. Португалія також планує розгорнути модульні підрозділи для участі в закордонних операціях. Ці війська можуть брати участь у ротаціях НАТО на сході та півночі Європи, а також у бойових групах ЄС після їхнього перегляду. Якщо не існує технічних перешкод для створення постійної спільної військової частини, то не повинно бути й політичних. Співпраця може виходити за межі створення великих підрозділів і включати спільну роботу у сфері кібербезпеки, безпілотних технологій, космосу та інших інноваційних галузей.

Економічні труднощі змусили обидві країни обирати між кількістю та якістю, скорочуючи витрати на утримання військ і концентруючи ресурси на меншій кількості підрозділів. Якщо уряди виконають зобов'язання щодо витрат у рамках НАТО (2 % ВВП до 2025 р., з яких 20 % мають бути інвестиціями в техніку), збройні сили отримають нові кошти для поповнення запасів, покращення утримання та модернізації. Також покращення

фінансування місій і операцій Спільної політики безпеки й оборони ЄС через механізм «Афіна» могло б сприяти більшій участі обох країн.

Глобальна стратегія ЄС посилює місії з реформування сектору безпеки та розвитку місцевих можливостей. Досі військовослужбовці обох країн брали участь у цих місіях індивідуально, але варто розглянути можливість спільного лідерства у проєктах за кошти ЄС чи власні. Такі ініціативи можуть реалізовуватись у країнах Африки чи в рамках «Ініціативи 5+5» з країнами Середземномор'я [32].

Для участі в сучасних типах війни обидві країни потребують високотехнологічного обладнання: безпілотників, систем С4І (командування, управління, зв'язок та інформація), кіберзахисту, розвідки, спостереження, збору даних, цілевказування, а також дозаправки в повітрі. У рамках Європейського плану дій у сфері оборони Португалія та Іспанія могли б спільно визначити потреби й інтегрувати консорціуми для їхньої розробки разом з іншими європейськими партнерами.

Обидві країни передбачають участь збройних сил у підтримці громадської безпеки, зокрема під час надзвичайних ситуацій, таких як природні катастрофи чи терористичні атаки (стаття 222 ДФЄС). Ситуації, як-от лісові пожежі чи морська безпека, відкривають можливості для розширення двосторонньої співпраці.

У відповідь на загрози з «південного флангу» Іспанія та Португалія закликають розробити стратегічну концепцію для Півдня. В НАТО вже створено Центр оцінки MENA в штаб-квартирі в Неаполі. Ця ініціатива може стати платформою для розширення військової, стратегічної та академічної співпраці між країнами.

Реалізація Глобальної стратегії ЄС відкрила дебати щодо швидкості й інклюзивності оборонної інтеграції. Іспанія виступає за швидший темп, але залучає до співпраці й Португалію. Незалежно від остаточного рішення, участь у цьому процесі матиме незворотний вплив на оборону обох країн і їхні двосторонні відносини [32].

Отже, португальсько-іспанські відносини на сучасному етапі демонструють високий рівень стабільності та взаємодовіри. Попри певні виклики, співпраця між країнами має значний потенціал для розвитку. Завдяки спільним зусиллям у подоланні існуючих проблем та реалізації нових проєктів, Португалія та Іспанія можуть стати прикладом ефективного партнерства у рамках регіонального та міжнародного співробітництва.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Міждержавні відносини становлять багатовимірну систему політичних, економічних і культурних взаємодій, що базуються на принципах міжнародного права, суверенітету й рівноправності, а їхній характер коливається від кооперації до конфронтації залежно від збігу чи протилежності національних інтересів та історичних передумов. Міждержавні відносини формуються під впливом багатьох чинників, основними з яких є історичні, політичні, економічні та соціальні.

Для Португалії та Іспанії характерний високий рівень співпраці, який можна розглядати як приклад успішних двосторонніх відносин у Європейському Союзі. Португальсько-іспанські відносини формуються під впливом історичних, економічних і правових факторів, які взаємодіють між собою та забезпечують стабільний і стратегічний характер співпраці.

Історичний досвід, що включає як періоди конфліктів, так і співпраці, заклав основу для взаємної поваги й дипломатичного діалогу між сторонами. Економічна взаємозалежність, зумовлена географічною близькістю, спільним членством в ЄС і зростаючими обсягами торгівлі та інвестицій, виступає рушієм інтеграції та розвитку. Нормативно-правова база, представлена численними двосторонніми договорами, угодами та багатосторонніми механізмами, забезпечує правові умови для сталого партнерства. Загалом, взаємодія цих факторів сприяє поглибленню добросусідських зв'язків і укріпленню ролі Португалії та Іспанії як важливих партнерів у регіональному та глобальному контексті.

Португалія та Іспанія підтримують активний політичний діалог, що сприяє розвитку двосторонніх відносин і зміцненню їхніх позицій у міжнародному контексті. Політичний діалог характеризується регулярними самітами, міжурядовими й міжпарламентськими контактами, координацією позицій у питаннях безпеки, міграції та клімату. Особливо важливим є

співробітництво в рамках Європейського Союзу, НАТО та інших міжнародних організацій, що дозволяє обом державам активно реагувати на глобальні виклики, зокрема у сферах економіки, безпеки та зовнішньої політики.

Співпраця між двома країнами в економічній сфері є взаємовигідною та динамічною. Іспанія та Португалія є важливими торговими партнерами, а їх економічні зв'язки значно посилились після вступу в ЄС. Обидві країни спрямовують зусилля на розвиток відновлюваної енергетики, транспорту, туризму й модернізацію логістики, що посилює конкурентоспроможність та стійкість їхніх економік.

Спільна культурна спадщина та багаторічна співпраця в культурній сфері сприяють зміцненню взаєморозуміння та тісних зв'язків між народами двох країн. Програми культурного обміну, а також співпраця в освіті та науці, підвищують рівень освіченості і культурного взаєморозуміння між державами.

Незважаючи на велику кількість досягнень, існують проблеми, які потребують подальшого вирішення. Зокрема, питання транспортної інфраструктури, енергетичних проєктів та боротьби з тероризмом вимагають подальших зусиль для забезпечення сталого розвитку співпраці. У той же час, потенціал для розширення співпраці є значним, особливо в таких сферах, як інновації, цифрові технології, оборона та екологія.

Сучасні португальсько-іспанські міждержавні відносини є важливим елементом міжнародної політики, що характеризується високим рівнем співпраці та взаєморозуміння, і мають великий потенціал для подальшого розвитку в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. Міжнародні економічні відносини. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 256 с.
2. Бауман З. Глобалізація: наслідки для людини і суспільства / пер. з англ.: І. В. Андрущенко. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. 109 с.
3. Белінська Я. В., Дікарев О. І., Качур А. В. Дипломатія у контексті розвитку міжнародних відносин: монографія : у 2 т. / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Я. В. Белінської. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2019. Т. 1. 497 с.; Т.2.435 с.
4. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин. Київ: Знання, 2012. 246 с.
5. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Київ: ВД «Кондор», 2017. 226 с.
6. Годлевська В. Ю. Перехід від авторитаризму до демократичного суспільства в Іспанії (1960–1982 роки) : Монографія. Вінниця : ВНТУ, 2009. 160 с.
7. Гриньох Н. В., Гулай В. В., Данилиха Н. Р. Міжнародні відносини (від початку XVII ст. до завершення Другої світової війни): навч. посіб. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Львів: Ельграф, 2011. 232 с.
8. Дергачова В. В., Кузнєцова К. О., Манаєнко І. М. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. для здобувачів освіт. ступеня бакалавра за спец. 073 «Менджмент» / [відп. ред. О. А. Гавриш] ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 421 с.
9. Держави як учасники взаємодії у світі. Studies. URL: https://studies.in.ua/mvidn_seminar/503-derzhavi-yak-uchasniki-vzayemodyi-u-svt.html (дата звернення: 01.04.2025)
10. Іваницька О.П. Франко – каудильйо Іспанії. Чернівці : Книги-XXI, 2006. 432 с.

11. Історія дипломатії : навч.-метод. посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 116 с.
12. Капітоненко М. Теорія міжнародних відносин. Чернівці: Книги-XXI, 2019 271 с.
13. Коцан Н. Н., Коцан Р. І. Методологія досліджень міжнародних відносин: теорія та практика : навчальний посібник / Луцьк : «Вежа-Друк» ; ФОП Гадяк Жанна Володимирівна ; друкарня «Волиньполіграф», 2022. 99 с
14. Крупеня І. М. Дипломатична та консульська служба: навч. посіб. Київ : КиМУ, 2019. 336 с.
Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Ф-т міжнар. відносин. Київ: Знання , 2010. 464 с.
15. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин: підручник / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин. 4-те вид., перероб. і допов. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка; Київ: Знання, 2011. 407 с.
16. Мателешко Ю. П. Теорія міжнародних відносин: навч. посіб. / Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнар. відносин, Каф. міжнар. відносин та сусп. комунікацій. Ужгород : Говерла, 2020. 155 с.
17. Міжнародна економіка: підруч. для студентів ВНЗ : [в 2 ч.] / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. Ч. 1. 563 с.; Ч. 2. 323 с.
18. Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки : монографія / [Багацький Є. В. та ін. ; за заг. ред. І. М. Ковалю, О. І. Брусиловської] ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ін-т соц. наук. Одеса : ОНУ, 2016. 408 с.
19. Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. д-ра філос. наук, професора О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

20. Міжнародні відносини та світова політика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Ю. Крушинський та ін.; за ред. В. А. Манжоли; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Київський університет, 2010. 863 с.
21. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Право: навч. посіб. / М. З. Мальський [та ін.]; за ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза;
22. Міжнародні відносини: поняття, рівні та різновиди. URL: <https://studies.in.ua/shpora-geopolitika/2417-48-mzhnarodn-vdnosini.html> (дата звернення: 31.03.2025)
23. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / [А. І. Боярчук та ін.]. Херсон : СТАР, 2018. 373 с.
24. Основи теорії міжнародних відносин: навч. посіб. Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька, О. В. Кукарцев, Ю. Р. Лемко, Ю. Я. Тишкун, Я. Б. Турчин. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
25. Павлишена Ю.В. Внутрішня політика франкістського режиму в Іспанії. 1939-1975 рр. : автореферат дис... канд. іст. наук. К., 2007. 22 с.
26. Павлишена Ю.В. Внутрішня політика франкістського режиму у 1939-1945 роках. Вісник Київського міжнародного університету. 2005. № 4. С. 126–138.
27. Сучасні концепції міжнародних відносин. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51155/1/90-102.pdf> (дата звернення: 31.01.2025)
28. Теорія міжнародних відносин : підручник за ред. М. П. Требіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2022. 472 с.
29. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: історія, теорія, політика: підручник. Київ : Либідь, 2019. 958 с.
30. Acordo Bilateral Portugal – Espanha. URL: <https://www.dgrm.pt/acordo-bilateral-portugal-espanha> (дата звернення: 24.02.2025)

31. Almuiña Fernández C. España y Portugal: tan cerca geográficamente y tan lejos históricamente. La Albolafia: Revista de Humanidades y Cultura. 2014. 122 p.
32. As relações de segurança e defesa de Espanha e Portugal: uma história de sucesso. Diário de Notícias. URL: https://www.dn.pt/arquivo/diario-de-noticias/as-relacoes-de-seguranca-e-defesa-de-espanha-e-portugal-uma-historia-de-sucesso-13803297.html?utm_source (дата звернення: 17.03.2025)
33. Cabero Diéguez, Valentín (1997). «Portugal y España: una mirada geográfica a las relaciones ibéricas» (pdf). Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles, P. 3-15.
34. Caparrós Lera J.M. Cine e historia en Espana. D'Art. 1989. № 15. P.197–200.
35. Cervelló J. S. Portugal y España: encuentros y desencuentros (1640-2002). Historia y política: Ideas, procesos y movimientos sociales. 2002. № 7. P. 267–287.
36. Costa Neves, Carlos (2001). «Las relaciones político-diplomáticas entre Portugal y España en la segunda mitad del siglo XX» (pdf). Investigaciones históricas: Época moderna y contemporánea (21): P. 397-408.
37. Costa Pinto A. O Estado Novo português e a vaga autoritária dos anos 1930 do século XX. O Corporativismo em Português / Francisco Palomanes Martinho, Antonio Costa Pinto. Rio de Janeiro: Civilização Brasileira, 2007. P. 25–49.
38. Diário da Republica URL: <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/decreto/23-2021-174696543> (дата звернення: 11.02.2025)
39. España y Portugal en el espacio iberoamericano: coincidencia en las prioridades de política externa. URL: <https://www.realinstitutoelcano.org/documento-de-trabajo/espana-y-portugal-en-el-espacio-iberoamericano-coincidencia-en-las-prioridades-de-politica-externa/> (дата звернення: 10.02.2025)

40. España y Portugal suscriben acuerdos para la construcción de puentes transfronterizos. SWI swissinfo.ch. URL: <https://www.swissinfo.ch/spa/españa-y-portugal-suscriben-acuerdos-para-la-construcción-de-puentes-transfronterizos/87784625> (дата звернення: 13.03.2025)
41. Felipe VI em Portugal. Rei de Espanha recebido por Marcelo Rebelo de Sousa URL: https://www.rtp.pt/noticias/mundo/felipe-vi-em-portugal-rei-de-espanha-recebido-por-marcelo-rebelo-de-sousa_v1517661 (дата звернення: 10.03.2025)
42. Félix Arteaga. España y Portugal: oportunidades para la cooperación. URL: <https://www.realinstitutoelcano.org/analisis/espana-y-portugal-oportunidades-para-la-cooperacion/> (дата звернення: 05.02.2025)
43. Ferreira Navarro M. Las relaciones entre España y Portugal en la década de 1940. Huellas de la Historia. 2012. № 34. P. 1–15.
44. González Boyero M. A. Las dictaduras ibéricas: salazarismo y franquismo. Revista de Claseshistoria. 2010. № 3. P. 1–19. URL: <https://docta.ucm.es/entities/publication/9ae757e2-8396-4bd5-aafd-64c21692d811> (дата звернення: 01.02.2025)
45. Jornal de Abrantes. Mação - Autarca saúda acordo luso-espanhol sobre os caudais diários no Tejo (c/áudio). Notícias da atualidade | Jornal de Abrantes. URL: <https://jornaldeabrantes.sapo.pt/concelhos/autarca-sauda-acordo-luso-espanhol-sobre-os-caudais-diarios-no-tejo-c-audio> (дата звернення: 15.02.2025)
46. Marcelo encontra-se hoje com o Papa Francisco em Roma e com o rei Felipe VI em Madrid URL: <https://www.cmjornal.pt/politica/detalhe/marcelo-encontra-se-hoje-com-o-papa-francisco-em-roma-e-com-o-rei-felipe-vi-em-madrid> (дата звернення: 14.02.2025)
47. MARTÍN-DE-SANTOS, Inés (2012). España y Portugal, una relación compleja. Historia, Literatura y Economía. Hesperia Culturas del Mediterráneo. Núm. 17, p. 113–128. DOI 10.5281/zenodo.4502285 ; № 1. P. 137–146.
48. Órgãos. Convenio de Albufeira. URL: https://www.cadc-albufeira.eu/pt/convenio-albufeira/organos.html?utm_source (дата звернення: 20.01.2025)

49. Pedro Sánchez: «Spain and Portugal have strengthened their strategic cooperation based on renewed confidence in the European project and in defence of multilateralism». URL: <https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/presidente/news/paginas/2024/20241023-spanish-portuguese-summit.aspx> (дата звернення: 05.02.2025)
50. Primeiro A. Acordo luso-espanhol para construir ponte Alcoutim-Sanlúcar promulgado pelo PR. Algarve Primeiro. URL: <https://www.algarveprimeiro.com/d/acordo-luso-espanhol-para-construir-ponte-alcoutim-sanlucar-promulgado-pelo-pr/60122-4> (дата звернення: 05.04.2025)
51. Relaciones España-Portugal. URL: <https://especiales.realinstitutoelcano.org/espana-portugal/> (дата звернення: 10.03.2025)
52. Reunião com Sua Majestade o Rei de Espanha URL: <https://www.presidencia.pt/atualidade/toda-a-atualidade/2024/11/reuniao-com-sua-majestade-o-rei-de-espanha/> (дата звернення: 15.03.2025)
53. Spain and Portugal deepen their exceptional relations with a commitment to innovation and science. URL: https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/presidente/news/Paginas/2022/20221104_sp-port-summit2.aspx (дата звернення: 21.03.2025)
54. Spain and Portugal have renewed their cross-border tourism strategy, highlighting triple sustainability and competitiveness. URL: <https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/gobierno/news/Paginas/2024/20241023-sp-portugal-tourism.aspx> (дата звернення: 20.02.2025)
55. The Observatory of Economic Complexity. The Observatory of Economic Complexity. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/esp/partner/prt> (дата звернення: 09.04.2025)
56. Tratado de Amizade e Cooperação entre a República Portuguesa e o Reino de Espanha, assinado em Trujillo a 28 de outubro de 2021 <https://files.dre.pt/1s/2022/11/22100/0000300018.pdf> (дата звернення: 10.04.2025)

57. Vicente, António Pedro (2003). Espanha e Portugal. Um olhar sobre as relações peninsulares no século XX. Tribuna da História.
58. XXXV cumbre hispano-portuguesa. URL: <https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Documents/2024/231024-Declaracion-Cumbre-Hispano-Portuguesa.pdf> (дата звернення: 05.05.2025)